

Community Needs Assessment for Capacity Development for Value-Added Ecotourism Enterprises in Nakhon Nayok Province

Supwat Papassarakan

Arnuphap Ruksuwan

Montree Phanichayanuwat

Assistant Professor, School of Law and Politics, Suan Dusit University

Songpol Vitahanwatana

Instructor, School of Culinary arts Suan Dusit University

Correspondent Author: sup_w_at@hotmail.com

Received: February 8, 2019

Revised: May 9, 2019

Accepted: May 27, 2019

Abstract

This article aimed to assess community needs for ecotourism enterprise development, including value-added capability development that is based on community wisdom and resources in Nakhon Nayok Province. The authors employed the concepts related to ecotourism, need assessment, and the process of lean for social impact or social change into the study. These began from exploring the target areas to determine research hypotheses, and then to determine community behaviors according to the hypothesized framework. A result of this determination led to a value proposition for determining the minimum viable product of activities responding to community needs. In order to retest the community needs' behavior, the authors took into consideration various sources of data. First, data from group meetings of community representatives, community entrepreneurs, agricultural tourism entrepreneurs, and governmental officers. Second, data of activities in agriculture, community enterprises, ecotourism enterprises, and related enterprises. Third, feedback data gained from tourists who visited the areas. Findings of this study can be applied to create a model of activities' output that leads to the development responsive to community needs and to the government development strategies. The government should pay more attention to promote and support professional development both inside and outside the communities and should understand the real needs of community before implementing development policies.

Keywords: Needs, ecotourism, value-added enterprises of ecotourism

การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสามารถ ต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครนายก

ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์

อานุภาพ รัชส์สุวรรณ

มนตรี พานิชยานุวัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ทรงพล วิธานวัฒนา

อาจารย์ประจำ โรงเรียนการเรือน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: sup_w_at@hotmail.com

ได้รับบทความ: 9 กุมภาพันธ์ 2562 ปรับปรุงแก้ไข: 9 พฤษภาคม 2562 ตอปรับตีพิมพ์: 27 พฤษภาคม 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถในการเพิ่มมูลค่าด้านภูมิปัญญาชุมชนและทรัพยากรภายในชุมชนสู่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การประเมินความต้องการจำเป็น และกระบวนการลีน (Lean) เพื่อผลกระทบทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงสังคมมาประยุกต์ มาเป็นแนวทางการศึกษา การศึกษาเริ่มจากการสำรวจภาพรวมของพื้นที่เป้าหมายเพื่อกำหนดสมมติฐานแล้วจึงค้นหาพฤติกรรมของชุมชนตามกรอบของสมมติฐานที่กำหนด ผลของการค้นหาพฤติกรรมดังกล่าวนำไปสู่ข้อเสนอเชิงค่านิยมเพื่อกำหนดผลผลิตขั้นต่ำของกิจกรรมการตอบสนองความต้องการจำเป็นของชุมชน เพื่อนำไปทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงนำมาพิจารณาพร้อมกับข้อมูลประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ประการแรก ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มผู้แทนชุมชน ผู้ประกอบการวิสาหกิจและการเกษตรเชิงท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ประการที่สอง ข้อมูลรายละเอียดกิจกรรมการประกอบการเกษตร วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจดังกล่าว ประการที่สาม ข้อมูลที่สะท้อนจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการและท่องเที่ยว ผลการศึกษาสามารถสร้างตัวแบบผลผลิตของกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในสิ่งที่ชุมชนต้องการและสามารถตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาครัฐ ซึ่งภาครัฐควรให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนรวมทั้งการพัฒนาด้านอาชีพที่มีความเชื่อมโยงกันอยู่ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และควรทำความเข้าใจต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชนก่อนการนำนโยบายการพัฒนาต่าง ๆ มาปฏิบัติ

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทนำ

คุณค่าของระบบนิเวศนอกจากจะมีคุณค่าในตัวเองแล้ว ยังมีคุณค่าซึ่งถือว่าเป็นคุณค่าที่ก่อให้เกิดคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งคุณค่าที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงการท่องเที่ยว ดังนั้น จะเห็นว่าคุณค่าของระบบนิเวศมีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งในเชิงเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ของประเทศไทย ซึ่งได้จัดวางสิ่งดังกล่าวไว้ในระดับตำแหน่งเพื่อการพัฒนาให้มีลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชื่อมโยงเข้ากับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชน การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพรวมทั้งวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ให้เกิดการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ของแต่ละจังหวัดได้ถูกจัดทำขึ้นตามลักษณะด้านสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น โดยมีแนวทางในการเชื่อมโยงเข้าสู่การแข่งขันในระดับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559 หน้า 4-6) อย่างไรก็ตาม แนวทางในการพัฒนาที่สามารถพัฒนาศักยภาพให้ประสบผลตามประเด็นยุทธศาสตร์ดังกล่าว จำเป็นต้องพิจารณาว่า ความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีอะไรบ้าง เพื่อเป็นข้อมูลที่น่าไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะจังหวัดนครนายกซึ่งเป็นหนึ่งในจังหวัดเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาดังกล่าว โดยเป็นจังหวัดที่จัดอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลางอันประกอบไปด้วยจังหวัดอื่น ๆ อีก 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้ จังหวัดนครนายกมีชุมชนการเกษตรและการประกอบวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกับผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งมีผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถนำมาใช้ในการศึกษานี้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชนของจังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นที่มีต่อการพัฒนาความสามารถในการเพิ่มมูลค่าด้านภูมิปัญญาชุมชนและท้องถิ่น และทรัพยากรภายในชุมชนสู่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาภายใต้กรอบแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก แนวความคิดวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประการที่สอง แนวความคิดความต้องการจำเป็นของชุมชนที่มีต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน ประการที่สาม แนวความคิดขั้นตอนในการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของชุมชนโดยประยุกต์แนวคิดสินสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคม (Lean Startup for Social Impact) ซึ่งได้นำมาประยุกต์ในกระบวนการวิจัยนี้

1. แนวคิดวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิดวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พิจารณาถึงลักษณะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากข้อเสนอ เช่น องค์กรเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (The Nature Conservancy Organization, 2017) และ Andy & Alan (2002)

ซึ่งให้นิยามลักษณะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้หลายประการ เช่น ลักษณะที่มีความเป็นธรรมชาติหรือมีวิถีธรรมชาติ ซึ่งสมชัย เบญจฉาย (2006) และสมยศ โอ่งเคลือบ (2014) มีความเห็นพ้องด้วยว่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีลักษณะของการใช้ธรรมชาติเป็นฐาน ไม่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยว เน้นการเรียนรู้วิถีชุมชน (ซึ่งรวมถึงภูมิปัญญาชุมชน) โดยมีลักษณะการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวที่ประกอบของธรรมชาติที่สามารถสัมผัสรับรู้ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ และเกิดจิตสำนึกในการคำนึงถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและเข้าใจในระบบนิเวศ ขณะที่ วรพงศ์ ผูกภู (2014) ให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบด้านชุมชนโดยเห็นว่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งต่อการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทั้งในด้านรายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องจากชุมชนจะเกิดประสบการณ์และสามารถเรียนรู้การบริหารจัดการ เกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย มานิตา ผิวจันทร์ (2012) เสนอว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเที่ยวชมธรรมชาติ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในวิถีเกษตรธรรมชาติหรือเกษตรเชิงนิเวศ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปศุสัตว์และอาหาร

งานวิจัยที่สามารถนำมาอนุมานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษานี้ ได้แก่ งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ Vinayak & Sanjeevaiah (2012, pp. 29-44), Peng, Zhang, Lu, Tang, Yan, Xiao, & Han (2016, pp. 201-211), Mitra & Khan (2017, pp. 6923-6932), Hausmann, Slotow, Fraser, & Di Minin (2016, pp. 91-100), Randle & Hoyer (2016), Prince & Ioannides (2017, pp. 348 - 356), และ Morrison, Ramsey, & Bond (2017, pp. 95-112) ทั้งนี้ รวมถึงแนวคิดซึ่งนำเสนอผ่านงานวิจัยของ Stone & Nyaupane (2015, pp. 673-693) เรื่อง “การเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่สงวน การท่องเที่ยวและการดำเนินชีวิตของชุมชน: แนวทางการทำความเข้าใจและการวิเคราะห์” และ Stone, & Nyaupane (2016, pp. 222-246) ซึ่งนำไปเรียบเรียงใหม่เรื่อง “อิทธิพลของความต้องการจำเป็นของชุมชนและหน้าที่ในการปกป้องพื้นที่สงวนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: วิธีคิดและการสร้างระบบความคิด”

งานวิจัยดังกล่าวมีประเด็นโดยรวมคือ การเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จนมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในระดับประเทศ ทำให้ภาครัฐมองเห็นความสำคัญต่อการส่งเสริมวิสาหกิจดังกล่าว ประเด็นที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การจัดการกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ อันถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดได้นำเสนอถึงการประสานประโยชน์และการนำแนวคิดการใช้ชุมชนเป็นฐานมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกประการหนึ่งคือ ระเบียบและข้อกฎหมายที่มีผลต่อการใช้และการควบคุมทรัพยากรที่จำเป็น ระเบียบและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการส่งเสริมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเชิงพาณิชย์และรวมทั้งการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำหรับข้อเสนอจากงานวิจัยที่สะท้อนถึงการเชื่อมโยงสู่ผลผลิตจากวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความสามารถในการดำเนินการเชื่อมโยงพื้นที่ ผลผลิตและกิจกรรมภายในเข้ากับสิ่งดังกล่าวภายนอกพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทำให้เห็นถึงความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนพอสมควร ดังเช่นงานวิจัยของ ภูวดล บัวบางพลู (2017, หน้า 1-10) นำเสนอถึงแนวทางในการเชื่อมโยงการเกษตรและผลผลิตทางการเกษตรเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไรก็ตาม การศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมของชุมชนมี

ความเป็นส่วนตัวสูง ทำให้ชุมชนละเลยต่อการมีส่วนร่วมและเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรภายในชุมชน ขณะที่ กนกพัชร วงศ์อินทร์อยู่, สมพล สุขเจริญพงษ์และศานติ ดิฐสถาพรเจริญ (2015, หน้า 171 - 184) ได้สะท้อนให้เห็นถึงอุตสาหกรรมปลาสวยงามที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอาจเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนามูลค่าของวิสาหกิจทั้งสองได้ โดยวรวัธญ์ สัจจาภิรัตน์และกฤษฎา จรินทร์ (2012) เล็งเห็นถึงศักยภาพด้านต่าง ๆ ของพื้นที่ชุมชนโดยเฉพาะจุดแข็งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบโฮมสเตย์ แต่ก็ยังมีจุดอ่อนด้านการตลาดซึ่งมีขมิ้น อุทมศิลป์ (2013, หน้า 135 - 149) เห็นว่าสิ่งนั้นเกี่ยวข้องกับการสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยว ในขณะที่วุฒิชชาติ สุนทรสมัยและปิยะพร ธรรมชาติ (2016, หน้า 167 - 181) รวมถึงธเนศ ทวีบุรุษ (2014) เห็นถึงศักยภาพของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถไปด้วยกันได้ดีกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ งานวิจัยของธเนศ ทวีบุรุษและอุทิศ สังขรัตน์ (2014, หน้า 75 - 87) รวมทั้งพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2014, หน้า 650 - 665) พบว่า ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนมีศักยภาพต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนและชุมชนสามารถนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจต่อชุมชนได้ ประเด็นการศึกษาดังกล่าวจึงมีลักษณะความเป็นกลไกและเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเน้นการเชื่อมโยงกิจกรรมด้านต่าง ๆ เช่น กิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมในอาชีพของชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งยังพบว่า มีการเชื่อมโยงกับกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น วิสาหกิจชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมชุมชน วิถีชุมชน ความรู้และภูมิปัญญาชุมชน การบริหารความขัดแย้งและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้ศักยภาพที่มีอยู่

2. ความต้องการจำเป็นและกระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน

สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษานี้คือ การพิจารณาแนวคิดภายใต้กรอบของความต้องการจำเป็นซึ่ง เดวิดสัน (Davidson, 2005) ให้ความหมายว่า คือปัญหาจากปรากฏการณ์ที่ชุมชนคิดว่าไม่ควรจะเป็น ขณะที่ Peace Corps Community Tools Box (2016) ได้ขยายความว่า ปัญหาเป็นสิ่งที่เกิดจากการรับรู้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาและพร้อมที่จะแก้ไข เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยมีความยืดเยื้อยาวนาน มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนซึ่งอาจรุนแรงหรือไม่รุนแรงก็ได้ เช่น ปัญหาด้านสิทธิตามกฎหมายหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมอันดีงาม ดังนั้น ความต้องการจำเป็นจึงเสมือนช่องว่างระหว่างสถานการณ์ที่ควรจะเป็นและไม่ควรจะเป็น Krueger (n.d.) ได้นำช่องว่างของปัญหาและความต้องการมาพิจารณาภายใต้แนวคิดความต้องการขั้นพื้นฐานแบบดั้งเดิมเพื่อสะท้อนถึงความต้องการจากความรู้สึก ความต้องการโดยเปรียบเทียบและความต้องการในเชิงบรรทัดฐาน ทำให้มีความชัดเจนต่อปรากฏการณ์ที่เป็นจริงด้านความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ความต้องการในการสนับสนุนทางการเงินเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจหรือปัญหาความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ ความต้องการความช่วยเหลือจากการประสพภัยพิบัติ ความต้องการเรียนรู้และความต้องการบรรลุกิจกรรมตามเป้าหมายของชุมชน

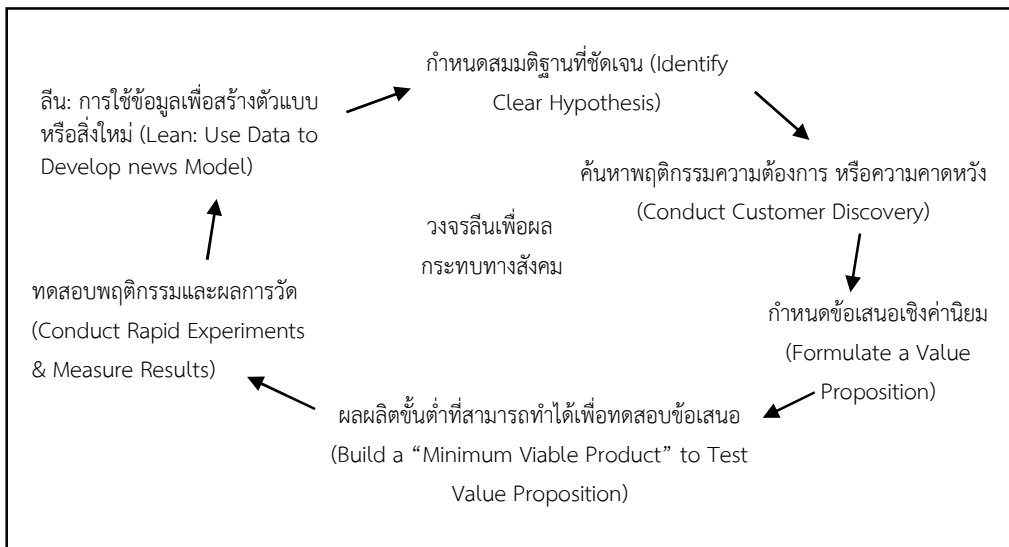
แนวคิดที่สำคัญต่อแนวทางการศึกษาอีกประการหนึ่งคือ แนวคิดของกระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นและการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นรวมถึงปัญหาของชุมชน ซึ่งข้อเสนอของแนวคิดค่อนข้างมีวิธีการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันไม่ว่าจะเป็นข้อเสนอขององค์กรสาธารณสุขของมหาวิทยาลัยแคนซัสภายใต้ศูนย์บริการกองทุนทรัพยากรแห่งชาติ (Compassion Capital Fund National Resource Center, 2010, pp. 4 - 10) และข้อเสนอของชุมชนและกลุ่มองค์กรชุมชนจากมหาวิทยาลัยไอโอวา (Iowa State University Extension and Outreach, 2016) ต่างนำเสนอกระบวนการและเทคนิคในการประเมินและการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น

รวมทั้งขั้นตอนต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงลักษณะร่วมของความต้องการจำเป็นไว้หลายประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากชุมชนทั้งด้านความคิด สิทธิในการจัดการและการถือครองทรัพยากรของชุมชนและการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โดยนำข้อมูลจากชุมชนมาใช้ในการวิเคราะห์และการประเมิน เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาระดับชุมชนและท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การทำความเข้าใจขอบเขต เป้าหมายและความต้องการของชุมชน ลักษณะและการทำความเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของสมาชิกในชุมชน การทำความรู้จักผู้นำชุมชน ดังเช่น วันทนา อมตารียกุล, จัณงค์ อมตารียกุล, และ ปัญญา วินทะไชย (2015, หน้า 31 - 41) นิภาพร รัตนปริยานุช (2013) อัญชลี เชี่ยวโสธร คูวอล (2014, หน้า 55 - 58) ต่างนำเสนอผลการศึกษาซึ่งพบว่า ความต้องการจำเป็นมาจากการรับรู้และทัศนคติทางสังคม การรับรู้ในสิ่งที่ตอบสนองทางกายภาพอันเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม การสร้างทักษะการเรียนรู้และความรู้ในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การรับบริการสาธารณะจากภาครัฐ ความต้องการให้ชุมชนของตนเกิดการพัฒนาทั้งทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน สังคม เศรษฐกิจ ซึ่งแนวคิดสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hexter, Date, Post, Schnoke, & Cyran (2016, pp. 5-63), Masenya & Booyse (2016, pp. 1-9), และ Pieh-Holder, Callahan, & Young, (2012, pp. 1-11) ดังนั้นกระบวนการประเมินและการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นจึงมุ่งประเด็นการศึกษาในสิ่งที่ชุมชนคาดหวังและมีความต้องการ ได้แก่ ความคาดหวังและความต้องการในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนากิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก

3. ขั้นตอนในการประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนตามแนวคิดลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงสังคม

ลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคม (Lean Startup for Social Impact) เป็นแนวคิดที่นำมาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนการศึกษานี้ เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน ทั้งนี้ Plusacumen Organization (2015) ได้นำแนวความคิดลีนสตาร์ทอัพของ Steve (2013) มาประยุกต์เพื่อการศึกษาและเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของชุมชนโดยเฉพาะการประกอบวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprises) แนวความคิดนี้เรียกว่า “ลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงสังคม (Lean Startup for Social Impact or Social Change)” มักเรียกว่า “ลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคม (Lean Startup for Social Impact)”

เหตุผลที่มีการนำวิธีการนี้มาใช้เนื่องจาก กระบวนการลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคม เป็นกระบวนการทดลองที่มีได้ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ แม้ว่าจะมีกระบวนการหลายขั้นตอนแต่ไม่มีความสลับซับซ้อนดังเช่นการศึกษาจากแนวความคิดแบบดั้งเดิม ขั้นตอนต่าง ๆ ของลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคมเรียกว่า จวงรลีนเพื่อผลกระทบทางสังคม (ภาพที่ 1) ประกอบด้วย การกำหนดสมมติฐาน การดำเนินเพื่อค้นหาข้อมูลด้านพฤติกรรมความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ การกำหนดค่านิยม การพัฒนาเครื่องมือทดสอบความต้องการขั้นต่ำ การดำเนินการทดสอบและการเข้าสู่ลีนหรือการสร้างชุดของแนวความคิดจากการอ้างอิงและการนำข้อมูลต่าง ๆ มาสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีที่สุด โดยงานวิจัยนี้จะประยุกต์แนวความคิดลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคมเข้ากับเทคนิคในการวิเคราะห์ชุมชนจากแนวคิดดั้งเดิม (ครรชิต พุทธิโกษา, 2011, หน้า 7 - 28)

ภาพที่ 1 วงจรการดำเนินงานเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นตามแนวคิดลัสนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทงสัณคณ

4. สมมติฐานตามแนวทางของลัสนเพื่อผลกระทบทงสัณคณ

จากการสำรวจเบื้องต้นในพื้นที่ชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา ทั้งด้านกิจกรรมและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการประกอบการวิสาหกิจที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าว ทำให้สามารถกำหนดสมมติฐานตามแนวทางของลัสนเพื่อนำไปค้นหาพฤติกรรมด้านความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการและลักษณะกิจกรรมของชุมชน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ในประเด็นความคาดหวังของสมาชิกในชุมชน

1.1 หากพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ 1) สิ่งที่ชุมชนคิดว่าควรจะเป็นและพร้อมที่จะแก้ไข 2) สิ่งที่ชุมชนคิดว่ามีผลกระทบต่อชีวิตและวิถีของชุมชน 3) ความต้องการความเป็นผู้นำในผลผลิตวิสาหกิจเชิงนิเวศ 4) ความต้องการเครือข่ายและความร่วมมือ 5) ความต้องการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจอื่น ๆ 6) ความต้องการในการปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรเพื่อผลิตผลผลิตต่าง ๆ ในชุมชน 7) ความต้องการศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกันได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม

1.2 ดังนั้น ความต้องการจำเป็นของสมาชิกในชุมชน คือ 1) ระดับค่านิยมในความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและกิจกรรมเชิงนิเวศซึ่งพิจารณาจากความต้องการขั้นต่ำ (อย่างน้อยที่ควรจะเป็น) 2) การตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามารถของคนในชุมชน รวมทั้งการตอบสนองด้านกลไกการสนับสนุน การเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพวิสาหกิจ รูปแบบผลผลิต คุณภาพผลผลิตและการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนรวมทั้งองค์กรภาคีต่าง ๆ 3) ความเข้าใจในการสร้างคุณค่าของผลผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ กับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเพิ่มคุณค่าแก่ผู้บริโภคและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตจากวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศ 4) การพัฒนาความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมทางการตลาด ได้แก่ 4.1) วิธีการทางการสร้างมาตรฐานผลผลิต 4.2) ความร่วมมือของชุมชน 4.3) การให้ความสำคัญต่อแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวและผู้บริโภค

สมมติฐานที่ 2 ประเด็นการจัดการกิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

2.1 หากชุมชนมีระบบคิดในการจัดการกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เติบโตอย่างยั่งยืน โดย 1) พัฒนาแนวทางการเชื่อมโยงกิจกรรมที่สอดคล้องกันระหว่างผลผลิตและบริการของวิสาหกิจชุมชนและ กิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ 2) การจัดการความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียในภาคส่วนต่าง ๆ 3) การกระจายผลประโยชน์กลับสู่สมาชิกภายในชุมชน 4) การวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อนโดยนำข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าวมาวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 ดังนั้น การจัดการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนจึงมีความต้องการที่จะให้เกิดผลในด้าน ต่าง ๆ ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมชุมชนและวิสาหกิจชุมชนได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม 2) เชื่อมโยง ในเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวและเชื่อมโยงในเชิงกิจกรรมทั้งด้านการอนุรักษ์ ด้านระบบนิเวศ สุขภาพและ วัฒนธรรม 3) สร้างความร่วมมือระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์กรภาคีในภาคส่วนต่าง ๆ 4) มีความสามารถในการแก้ไขอุปสรรคปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ มีวิธีการศึกษา 2 ประเภทคือ 1) วิธีการศึกษาเชิงสำรวจซึ่งจะใช้วิธีเชิงปริมาณ เช่น การหาค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นจากการ ค้นหาวฤทธิกรรมความคาดหวังในความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ สมาชิกในชุมชน 2) วิธีการเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาเจาะลึกข้อมูลการค้นหาวฤทธิกรรมความคาดหวังและเพื่อทดสอบวฤทธิกรรมความต้องการจากกลุ่ม ตัวอย่างเดิม ทั้งนี้ ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นในข้อ 1) ซึ่งใช้ในขั้นตอน การค้นหาวฤทธิกรรม ความคาดหวังในความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง จะวิเคราะห์ด้วยอัตราส่วนร้อยละและค่าเฉลี่ยเพื่ออธิบายในระดับ กว้าง ข้อมูลในเชิงคุณภาพในข้อ 2) จะนำมาอธิบาย บรรยายและตีความ สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษา เชิงสำรวจจะใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน ทำโดยการสุ่มตัวอย่างของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากพื้นที่ 10 ตำบล 22 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นการสุ่มแบบง่าย แล้วจึงสุ่มตัวอย่าง สมาชิกชุมชนระดับครัวเรือนในพื้นที่วิสาหกิจดังกล่าวด้วยการใช้ตารางการกำหนดตัวอย่างเพื่อการสำรวจของ ทา โร ยามาเน่ (สุทธิพล อุดมพันธุ์รัก และจุฬารักษ์ พูลเอี่ยม, มปป.) โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ซึ่งได้กลุ่ม ตัวอย่างโดยประมาณคือ 285 ครัวเรือน จากประชากรทั้งหมด 1,172 ครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาได้กำหนด ขนาดที่เห็นว่าเพียงพอและเหมาะสมไว้ที่ 250 ครัวเรือน เนื่องจากเห็นว่ามีการศึกษาในเชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างเดิม ซึ่งหากพิจารณาแนวคิดการกำหนดตัวอย่างของโคเฮน (Cohen, J., 1988, pp 82 - 87) ถือว่ามีแนวคิดที่ความ สอดคล้องต่อการกำหนดตัวอย่างดังกล่าว

การศึกษาตามขั้นตอนของกระบวนการสืบ เป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงการสำรวจความ คิดเห็นและเชิงลึกไปค้นหาวฤทธิกรรมความคาดหวังในความต้องการจำเป็นตามกรอบสมมติฐาน การ วิเคราะห์ข้อมูลจากการค้นหาวฤทธิกรรมความคาดหวังและความต้องการของสมาชิกชุมชนในเชิงสำรวจตามกรอบ สมมติฐาน ซึ่งเป็นความคาดหวังและความต้องการจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อการได้รับประโยชน์ใน ด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ประโยชน์ในเชิงสาธารณะ 2) ประโยชน์ต่อครอบครัว 3) ประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม 4)

ประโยชน์ต่อวิสาหกิจหรือวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ 5) ความรู้สึกและความภาคภูมิใจต่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6) ความคาดหวังต่อผู้นำชุมชนกับแนวความคิดในการพัฒนาชุมชน 7) ความคาดหวังต่อรายได้จากวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8) ความคาดหวังต่อการกระจายรายได้จากการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 9) ความคาดหวังต่อความสามารถในการไขปัญหาและการแก้ไขอุปสรรคในการพัฒนาวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ โดยให้คะแนนค่าระดับความคาดหวังไว้ที่ 1 ถึง 5 (1 = ไม่คาดหวังเลยจนถึง 5 = มากที่สุด) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนข้างต้น จะนำไปกำหนดข้อเสนอเชิงค่านิยมแล้วจึงนำไปจัดทำผลผลิตหรือกิจกรรมขั้นต่ำเพื่อทดสอบพฤติกรรมของการทำกิจกรรมสำคัญและพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของชุมชน ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการทดสอบดังกล่าวจะนำไปพิจารณาร่วมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านอื่น ๆ ในขั้นตอนสิ้นซึ่งเป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ มาอ้างอิงและสนับสนุนซึ่งกันและกันจนได้ข้อมูลที่ดีที่สุด ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านอื่น ๆ ซึ่งได้นำมาพิจารณาร่วมกัน ได้แก่ ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยจากผู้นำชุมชน ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนและตัวแทนจากหน่วยงานราชการ ข้อมูลจากผู้ประกอบการวิสาหกิจ และข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจทั้ง 9 ประเด็นพบว่า โดยส่วนใหญ่ สมาชิกชุมชนแสดงความคาดหวังค่อนข้างน้อยถึงไม่มีเลยในเกือบทุกประเด็น อย่างไรก็ตาม จำนวนสมาชิกชุมชนซึ่งแสดงความคาดหวังน้อยถึงไม่คาดหวังเลยต่ำกว่าจำนวนที่แสดงความคาดหวังปานกลางขึ้นไปจนถึงมากที่สุด ทั้งนี้ ระดับคะแนนเฉลี่ยที่สูงที่สุดในสองอันดับจากระดับคะแนนเฉลี่ยทั้งหมด คือระดับคะแนนเฉลี่ยปานกลางถึงปานกลางค่อนข้างน้อยใน 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นความคาดหวังต่อประโยชน์ที่เกิดแก่ครอบครัว และประเด็นความภาคภูมิใจต่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.41 และ 2.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.32 ตามลำดับ สำหรับในประเด็นที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดถึงไม่มีเลย ได้แก่ ความคาดหวังต่อการกระจายรายได้จากการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 เมื่อเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกเข้าไปประเด็นความคาดหวังดังกล่าว โดยได้มีการสัมภาษณ์เจาะลึกถึงลักษณะสำคัญของกิจกรรมในการประกอบการต่าง ๆ ของสมาชิกชุมชนต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน พบว่า ผู้ที่แสดงความคิดเห็นเชิงสำรวจในระดับกว้างก่อนหน้านี้ ถึงความคาดหวังที่ค่อนข้างน้อยถึงไม่มีความคาดหวังเลย ได้นำเสนอความคิดที่สะท้อนถึงประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจริงจากวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชน ดังข้อความที่ได้จากข้อมูลเจาะลึก “ มีการรวมกลุ่มในชุมชนขายส่งในทุกสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อแบ่งผลกำไรเท่า ๆ กัน....ผลผลิตของผักสวนครัวและอื่น ๆ ใช้ร่วมกันในชุมชน ขายให้ชุมชนอื่นบ้าง ทำของที่ทำกันในส่วนกลาง และนำมาช่วยกันขายแบ่งผลกำไร 70 – 80 บาทต่อวัน บางครั้งก็แบ่งปันใช้เป็นของส่วนรวม ไม่ได้เป็นประโยชน์สาธารณะเป็นส่วนตัว ” ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญต่อผลการแสดงความไม่คาดหวังของสมาชิกชุมชนน่าจะมาจาก ประการแรก ความไม่เข้าใจต่อผลกระทบต่าง ๆ ของวิสาหกิจดังกล่าว เนื่องจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มต่าง ๆ นั้นมีเจตนาเพื่อให้กิจกรรมในการประกอบอาชีพของตนดำเนินไปได้ จึงไม่ได้คิดถึงผลกระทบด้านบวกซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อภาคสาธารณะและภาคสังคม ประการที่สอง การเข้าร่วมกลุ่มอาชีพเป็นการรวมตัวเพื่อผลประโยชน์อย่างหลวม ๆ ในลักษณะต่างคนต่างทำและมีการนำผลผลิตมารวมเป็นส่วนกลางในรูปแบบสหกรณ์แล้วจึงแบ่งผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกภายใน

กลุ่ม ทำให้เกิดความเห็นว่า การรวมกลุ่มดังกล่าวเป็นการทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวไม่ใช่ผลประโยชน์ส่วนรวม ประการที่สาม ผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์จนสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองจะไม่คาดหวังในการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลหรือองค์กรใด ๆ เนื่องจากสามารถพึ่งพาตนเองได้

การค้นหาวฤทธิกรรมในประเด็นความคาดหวังในความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนและประเด็นลักษณะสำคัญของกิจกรรมของกิจกรรมในการประกอบการต่าง ๆ ของสมาชิกชุมชนต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน พบว่า สอดคล้องและเป็นไปตามกรอบของสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ประเด็นความคาดหวังของสมาชิกในชุมชน

1.1 การพิจารณาพฤติกรรมของสมาชิกชุมชน 1) *สิ่งที่ชุมชนคิดว่าควรจะเป็นและพร้อมที่จะแก้ไข*: สมาชิกชุมชนคำนึงถึงสิ่งที่จะต้องนำมาปรับปรุงและแก้ไขในด้านผลผลิตและการบริการซึ่งชุมชนเห็นว่ายังเป็นปัญหา เช่น ความรู้และประสบการณ์ ระบบสาธารณสุข ปลอดภัย ไฟฟ้า น้ำสะอาดและถนนหรือเส้นทางคมนาคมรวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ปัญหาของการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของสาธารณะและเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน 2) *สิ่งที่ชุมชนคิดว่ามีผลกระทบต่อชีวิตและวิถีของชุมชน*: การที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากผลผลิตของชุมชนเอง เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ มีการแบ่งแยกหน้าที่และการทำกิจกรรมของผลผลิตร่วมกัน ทั้งนี้ รวมถึงความสามารถในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกัน 3) *ความต้องการความเป็นผู้นำในผลผลิตวิสาหกิจเชิงนิเวศ*: ชุมชนได้แสดงถึงฐานคิดต่อความเป็นผู้นำในผลผลิตโดยการแสดงให้เห็นถึงความคาดหวังต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งการประกอบการเกษตรและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ภายในชุมชนและเรียนรู้สิ่งที่ได้จากข้อสังเกตจากนักท่องเที่ยว 4) *ความต้องการเครือข่ายและความร่วมมือ*: ความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคีต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลสมาชิกของกลุ่มในลักษณะการพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีความร่วมมือในลักษณะภาคี 5) *ความต้องการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจอื่น ๆ*: มีการนำข้อดีข้อเสียมาปรับปรุง เช่น การนำข้อดีของการดำเนินงานและความรู้จากชุมชนอื่น ๆ มาปรับปรุงและประยุกต์ 6) *ความต้องการในการปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรเพื่อผลิตผลผลิตต่าง ๆ ในชุมชน*: ทรัพยากร เช่น ความต้องการปรับปรุงแหล่งน้ำและผืนดินให้มีศักยภาพในการผลิตผลผลิตด้านการเกษตรและการนำทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว 7) *ความต้องการศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกันได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม*: มีการแสวงหาศักยภาพ เช่น การแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการประกอบวิสาหกิจชุมชน การเกษตรธรรมชาติและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2 ดังนั้น พฤติกรรมความคาดหวังต่อสิ่งจำเป็นที่ต้องการของสมาชิกในชุมชนจึงมีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) *ความต้องการค่านิยมในความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและกิจกรรมเชิงนิเวศ* ซึ่งพิจารณาจากความต้องการขั้นต่ำ (อย่างน้อยที่ควรจะเป็น): ได้แก่ ความภาคภูมิใจและความสุขที่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประกอบการเกษตร วิสาหกิจชุมชน โฮมสเตย์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) *การตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามารถของคนในชุมชน รวมทั้งการตอบสนองด้านกลไกการสนับสนุน การเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพวิสาหกิจ รูปแบบผลผลิต คุณภาพผลผลิตและการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนรวมทั้งองค์กรภาคี*

ต่าง ๆ ได้แก่ แผนชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน แหล่งน้ำ ดินและการปรับปรุงดิน ระบบสาธารณสุขโรคและการพัฒนาความรู้ความสามารถในการพัฒนากิจกรรมและผลผลิต รวมทั้งการสร้างความร่วมมือในลักษณะกลุ่มและภาคีเพื่อพัฒนาและสร้างผลผลิตร่วมกัน 3) ความเข้าใจในการสร้างคุณค่าของผลผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ กับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเพิ่มคุณค่าแก่ผู้บริโภคและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตจากวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การแสวงหาสิ่งสนับสนุนในการพัฒนารูปแบบและคุณภาพผลผลิตและกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนและผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงกิจกรรมจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น สัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของผลผลิต ข้อตกลงของคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตของกลุ่มเกษตรกร 4) การพัฒนาความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมทางการตลาด ได้แก่ 4.1) วิธีการทางการสร้างมาตรฐานผลผลิต: เช่น การแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบและคุณภาพด้วยวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยน และการรวมกลุ่มและเครือข่ายเพื่อสร้างความสามารถในการผลิตกิจกรรมและการผลิตผลผลิต 4.2) ความร่วมมือของชุมชน: เช่น กลุ่ม องค์กรชุมชนผลิตผลผลิตร่วมกัน มีการเชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประกอบการเกษตรเข้าด้วยกัน 4.3) การให้ความสำคัญต่อแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวและผู้บริโภค: เช่น การเปิดรับฟังข้อคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับปรุงกิจกรรมให้มีคุณภาพที่ดี

สมมติฐานที่ 2 ประเด็นการจัดการกิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

2.1 หากชุมชนมีระบบคิดในการจัดการกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เติบโตอย่างยั่งยืน: ชุมชนเริ่มมีการนำผลผลิตและบริการจากกลุ่มต่าง ๆ มาจัดทำให้เกิดระเบียบและระบบในการดำเนินงาน เช่น นำกิจกรรมการท่องเที่ยวชมธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ชุมชนมาเชื่อมโยงเข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการเรียนรู้ประเพณีของชุมชน วิถีธรรมชาติของชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ พิจารณาได้จากลักษณะในประเด็นย่อยต่าง ๆ ได้แก่ 1) การพัฒนาแนวทางการเชื่อมโยงกิจกรรมที่สอดคล้องกันระหว่างผลผลิตและบริการของวิสาหกิจชุมชนและกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: มีการนำผลผลิตของชุมชน กิจกรรมที่มาจากทรัพยากรภายในชุมชน กิจกรรมสุขภาพ มาทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน โดยการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มเกษตรกรธรรมชาติ ได้แก่ กลุ่มทำอาหาร กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มถักทอ กลุ่มพืชผักสวนครัวและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น ช่างตัดผม กลุ่ม อสม. เข้ามาเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) การจัดการความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคส่วนต่าง ๆ: มีความพยายามของกลุ่มและหน่วยงานภาคีภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน มหาวิทยาลัยและกลุ่มองค์กรชุมชน เข้าร่วมภาคีเพื่อช่วยเหลือแลกเปลี่ยนความรู้และให้ความรู้แก่ชุมชน โดยที่ชุมชนเองพบว่า ความขัดแย้งระหว่างองค์กรชุมชนกับภาคีภาครัฐทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในด้านการพัฒนาสาธารณสุข ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) การกระจายผลประโยชน์กลับสู่สมาชิกภายในชุมชน: พิจารณาจากปรากฏการณ์ที่เกิดจากการที่กลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กลุ่มถักทอ กลุ่มเสื่อกก กลุ่มทำขนม กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ชุมชน ต่างบูรณาการความร่วมมือทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน โดยที่ชุมชนเองยังไม่เข้าใจว่านี่คือลักษณะของผลประโยชน์สาธารณะ 4) การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนโดยนำข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าวมาวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง: ชุมชนคำนึงถึงควมมีอัตลักษณ์ของผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะและพิจารณาถึงวิถีชุมชน ประเพณีและทรัพยากรภายในชุมชนโดยผสมผสานเข้ากับการจัดกิจกรรมของชุมชน เช่น การล่องแก่ง เล่นน้ำ การเที่ยวชมธรรมชาติ การเที่ยวชมแหล่ง

ประวัติศาสตร์ของชุมชน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ยังมีจุดอ่อน เช่น การขาดการพัฒนากระบวนบริหารแบบสาธิตปฏิบัติ เนื่องจากความไม่เข้าใจกันระหว่างชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชนกับหน่วยงานภาคีและหน่วยงานภาครัฐ ความไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาดของบางชุมชนเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2 ดังนั้น การจัดการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนจึงมีความต้องการที่จะให้เกิดผลในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมชุมชนและวิสาหกิจชุมชนได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม: ความต้องการพัฒนาแนวทางการเชื่อมโยงที่สอดคล้องระหว่างผลผลิตของวิสาหกิจชุมชนและกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ เกิดความร่วมมือในลักษณะการรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ กลุ่มองค์กรชุมชนภายในชุมชน เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มเกษตรเชิงท่องเที่ยว กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มอาหารพื้นบ้าน เป็นต้น 2) การเชื่อมโยงในเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวและเชื่อมโยงในเชิงกิจกรรมทั้งด้านการอนุรักษ์ ด้านระบบนิเวศ สุขภาพและวัฒนธรรม: ความต้องการพัฒนาการเชื่อมโยงในเชิงพื้นที่ เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมทั้งในและนอกพื้นที่ชุมชน เช่น กิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนกับกิจกรรมการท่องเที่ยวแหล่งโบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งเกษตรเชิงท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น น้ำตก วนอุทยาน เป็นต้น 3) สร้างความร่วมมือระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์กรภาคีในภาคส่วนต่าง ๆ: ความต้องการสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชนและองค์กรภาคี การรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาความสามารถในการจัดอุปสรรคปัญหา และจัดข้อขัดแย้งเพื่อพัฒนาสิ่งที่มีผลต่อการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ 4) ความสามารถในการแก้ไขอุปสรรคปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ: ความต้องการความร่วมมือโดยการรวมกลุ่มเพื่อแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมและสร้างความสามารถในการแก้ไขปัญหา การทำกิจกรรมและผลผลิตร่วมกัน การทำข้อตกลงด้านมาตรฐานคุณภาพ ความเพียงพอของผลผลิตการเกษตร

จากการค้นหาพฤติกรรมข้างต้นของสมาชิกชุมชนในพื้นที่ประกอบการวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงตามกรอบของสมมติฐานในประเด็นความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนและประเด็นลักษณะกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ทำให้สามารถกำหนดข้อเสนอเชิงค่านิยมได้ว่า (Value Proposition) คือ การพัฒนาการมีส่วนร่วมและการพัฒนาความสามารถในการแก้ไขอุปสรรคและปัญหาในด้านบริหารจัดการเพื่อการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและศักยภาพต่อการเพิ่มมูลค่าผลผลิตและบริการของวิสาหกิจในชุมชนร่วมกัน ข้อเสนอดังกล่าวได้นำไปเป็นกรอบในการกำหนดผลผลิตขั้นต่ำ (Minimum Viable Product) ซึ่งได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึกความต้องการ และแบบการสังเกตกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการทดสอบพฤติกรรมของการประกอบกิจกรรมที่สำคัญและทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชน

การทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของชุมชน ทำให้สามารถตอบคำถามในการวิจัยได้ว่า ประการแรก ชุมชนมีความต้องการความรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการประกอบการด้านต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การประกอบการของชุมชนจะเกิดความยั่งยืนและสามารถทำให้วิถีความเป็นอยู่ของชุมชนมีความมั่นคง ประการที่สอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการประกอบการด้านการเกษตร การประกอบวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชน โดยชุมชนมั่นใจว่า การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะสามารถทำให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มในชุมชนเข้าด้วยกันและสามารถสร้างประโยชน์ให้กับตนเองและครอบครัวซึ่งมีผลต่อชุมชนโดยรวม ประการที่สาม ชุมชนมีความต้องการให้ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ของระบบบริหารแบบสาธิตที่มีผลต่อคุณภาพผลผลิตและบริการ โดยเฉพาะการปรับปรุงเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการบริการในด้านการท่องเที่ยว การสนับสนุน

กิจกรรมด้านการขนส่งสินค้าและการจัดจำหน่าย เป็นต้น ประการที่สี่ ความต้องการกลไกที่จะทำให้ผลผลิตและการบริการของชุมชนสามารถนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผลผลิตและบริการเกิดมาตรฐานคุณภาพอันเป็นเสมือนข้อตกลงของกลุ่มวิสาหกิจที่ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ประการที่ห้า ความต้องการพัฒนาความร่วมมือเครือข่ายภาคี เพื่อลดความขัดแย้งและการพัฒนาการเชื่อมโยงวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชนเข้าด้วยกัน ประการที่หก ความต้องการในการสนองตอบต่อขั้นตอนการผลิต และเมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ประกอบการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยและผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว พบว่า สิ่งที่เหมาะสมชุมชนต้องการและสิ่งที่ควรพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

1. การบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ 1.1) กิจกรรมการสร้างความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อการประกอบการ โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรป่าชุมชน ทรัพยากรทุนทางสังคม 1.2) กิจกรรมการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาดิน เพื่อการฟื้นฟูดินให้สามารถใช้ในการประกอบการเกษตรได้อย่างเต็มที่ 1.3) กิจกรรมสร้างความสามารถในการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยวิธีการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ การแบ่งปันทรัพยากรน้ำ การรักษาและอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำให้เป็นไปตามธรรมชาติ 1.4) กิจกรรมสร้างความสามารถในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน 1.5) กิจกรรมสร้างความสามารถในการจัดการทุนทางสังคมของชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชน วิธีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชน วิธีการในการประกอบอาชีพ โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนแต่ให้ผิดแผกไปจากเดิม 1.6) กิจกรรมการสร้างผู้นำและผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่สามารถทำให้เกิดการสืบทอดและสามารถพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการพัฒนาวิสาหกิจที่สามารถเชื่อมโยงเข้าด้วยกันได้

2. ความสามารถในการบริหารกิจกรรมการผลิตและการบริการ ได้แก่ 2.1) การเชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การเกษตรธรรมชาติ การเกษตรเชิงท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างกิจกรรมที่เป็นความร่วมมือในลักษณะภาคี 2.2) การริเริ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและคำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติ คำนึงถึงความต้องการ ความพึงพอใจและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 2.3) การริเริ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ชุมชน กิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมนอกเหนือจากการเที่ยวชมธรรมชาติ 2.4) การริเริ่มกิจกรรมการผลิตผลผลิตและการบริการให้เกิดมาตรฐานคุณภาพ ได้แก่ 1) มาตรฐานผลผลิตการเกษตรปลอดภัย 2) มาตรฐานคุณภาพผลผลิตแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตร 3) มาตรฐานการบริการโฮมสเตย์และที่พักที่มีคุณภาพด้านความสะอาด ถูกสุขอนามัยและยังคงวิถีชีวิตของชุมชน 4) เครือข่ายของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจเข้าร่วมกิจกรรมการดำเนินการกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. กลไกและเครื่องมือรวมทั้งเทคนิควิธีในการพัฒนาผลผลิตและการบริการให้เกิดมาตรฐานคุณภาพระดับท้องถิ่น ได้แก่ ข้อตกลงและระเบียบร่วมกันดังนี้ 3.1) ข้อตกลงในการห้ามและเลิกใช้สารเคมีในการเกษตรและปุ๋ยสัตว์ 3.2) ข้อตกลงและหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการเพื่อการรักษาและอนุรักษ์ป่าชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชน 3.3) เทคนิควิธีการในการกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีการธรรมชาติ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยธรรมชาติ การบำรุงดินด้วยวิธีการธรรมชาติโดยคำนึงถึงระบบนิเวศเป็นหลัก 3.4) มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการจัดการขยะมูลฝอย เช่น ระบบการรองรับขยะ ระบบการกำจัดขยะ

การจัดของเสียที่เกิดจากการบริโภคและการทำกิจวัตรประจำวัน เป็นต้น 3.5) โครงสร้างของผลผลิตที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ท้องถิ่นและจังหวัด เช่น ลักษณะที่โดดเด่นมีความแตกต่างในด้านใดด้านหนึ่งจากผลผลิตของชุมชนนอกพื้นที่จังหวัดหรือพื้นที่ภูมิภาคอื่น ๆ เช่น สัญลักษณ์ที่แสดงถึงผลผลิตที่มีในสภาพภูมิศาสตร์ที่จำเพาะเจาะจง (GI) ของมะยงชิด มะปราง รวมถึงสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความมีมาตรฐานของกระบวนการของผลผลิตที่เกิดขึ้นในชุมชน 3.6) มัคคุเทศก์รุ่นใหม่โดยเฉพาะในรุ่นเยาวชน และมัคคุเทศก์ที่เป็นของชุมชนเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและเพื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน เข้าใจในระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เชี่ยวชาญในพื้นที่ป่าชุมชน 3.7) เครื่องมือต่าง ๆ ในการป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรและผลผลิตของชุมชน โดยเกิดจากการทำลายโดยไม่ตั้งใจรวมทั้งความไม่เข้าใจของนักท่องเที่ยว เครื่องมือดังกล่าว ได้แก่ 1) การฝึกอบรมและการสร้างความเข้าใจก่อนการท่องเที่ยวในชุมชนถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการทิ้งขยะ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การทำลายผลผลิตภายในชุมชน 2) การสร้างกลไกด้านระเบียบวินัยที่เข้มงวดให้เกิดแก่นักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการรณรงค์ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน 3) การจัดทำคู่มือเพื่อเผยแพร่ระเบียบกฎเกณฑ์ในการเข้าใช้บริการและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว

4. กระบวนการส่งเสริมการผลิตและการตลาด ได้แก่ 4.1) ความสามารถในการด้านการผลิตผลผลิตทางการเกษตรตามที่สมาชิกชุมชนมีความต้องการ คือ 1) ความรู้ด้านการผลิตและการเกษตรตรงตามความต้องการของชุมชน 2) ความรู้ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การแก้ไขปัญหาดิน การใช้สมุนไพรจากธรรมชาติเพื่อกำจัดศัตรูพืช การเพาะพันธุ์พืชที่ปลูกยากแต่มีความต้องการของตลาดสูง 4.2) ความสามารถในการกระบวนการผลิตผลผลิต การเกษตร ผลผลิตการแปรรูป ผลผลิตจากทรัพยากรภายในชุมชน โดยใช้การมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ด้วยการแลกเปลี่ยน เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายของกลุ่มกิจกรรมภายในชุมชนเข้าด้วยกันเพื่อร่วมพัฒนาสิ่งที่จำเป็นต่อผลผลิต ได้แก่ 1) การจัดการด้านคลังเก็บผลผลิตที่สามารถรักษาคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตได้ยาวนาน 2) ความรู้ในด้านบรรจุภัณฑ์ที่ไม่มีความซับซ้อนมากนัก 3) ความรู้ด้านการตลาด เช่น ช่องทางการจัดจำหน่าย ข้อมูลด้านความต้องการของตลาด 4) ความรู้ความสามารถในการประชาสัมพันธ์และการใช้เครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เช่น อินเทอร์เน็ต โซเชียลเน็ตเวิร์ค การจัดทำแผ่นพับและป้ายประกาศ 5) ความตระหนักในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริโภค นักท่องเที่ยวกับชุมชนผู้ให้บริการ 6) ความตระหนักในความรับผิดชอบต่อหลักการในการให้บริการ การเอาใจใส่ต่อผู้บริโภคและต่อนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน

5. ความสามารถในการให้บริการแก่ผู้บริโภคและผู้ให้บริการ ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่มีการเปิดบริการที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ หรือที่พักในลักษณะที่คล้ายคลึงกันในสวนเกษตรเชิงท่องเที่ยว ได้แก่ 5.1) ทักษะในการพูดโน้มน้าวให้เกิดความพึงพอใจและความประทับใจแก่ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว 5.2) ความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้วยการพูดคุยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนผู้ให้บริการกับนักท่องเที่ยวและผู้บริโภค 5.3) ทักษะการใช้ลักษณะทางกายภาพ เช่น การแสดงกิริยา ลักษณะท่าทาง การปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวเป็นเสมือนหนึ่งญาติมิตรและการให้ความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวและผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการ 5.4) ความสามารถในการรักษามาตรฐานและคุณภาพของผลผลิตและการบริการอย่างสม่ำเสมอ มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้และการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตและบริการ

6. ความรู้และประสบการณ์ซึ่งเป็นความต้องการเบื้องต้นอีกประการหนึ่งของสมาชิกชุมชน ความต้องการดังกล่าว ได้แก่ 6.1) ความรู้ในการจัดการปัญหาของทรัพยากรดินและทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่ลุ่มต่ำซึ่งทรัพยากรดินและทรัพยากรน้ำมีคุณภาพต่ำ 6.2) ความสามารถในการเพาะพันธุ์พืชไม้ผล ไม้ดอก และความสามารถในการเพิ่มผลผลิตของไม้ผล 6.3) ความรู้ความสามารถเพื่อการเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์ในการประกอบการทั้งด้านการเกษตร วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยวิธีการต่าง ๆ คือ 1) การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนต่างพื้นที่ซึ่งมีกิจกรรมประเภทเดียวกัน 2) การศึกษาอบรมจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ซึ่งอาจมาจากหน่วยงานภาคี หรือเป็นบุคคลภายในชุมชนหรือจากภายนอกชุมชน 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในกิจกรรมวิสาหกิจที่ทำร่วมกันในชุมชนในลักษณะการประชุมสัมมนาเพื่อค้นหาความรู้และทักษะใหม่ 4) การพัฒนาความรู้ความสามารถจากการขอรับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาคีทั้งที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งมีความรู้ที่ชุมชนต้องการนำมาประยุกต์ใช้กับการประกอบการ เช่น ความรู้ในด้านพันธุ์พืช ความรู้ในการกำจัดแมลงวันทองด้วยวิธีธรรมชาติ ความรู้ในการวางแผนกิจกรรมอาชีพ เป็นต้น

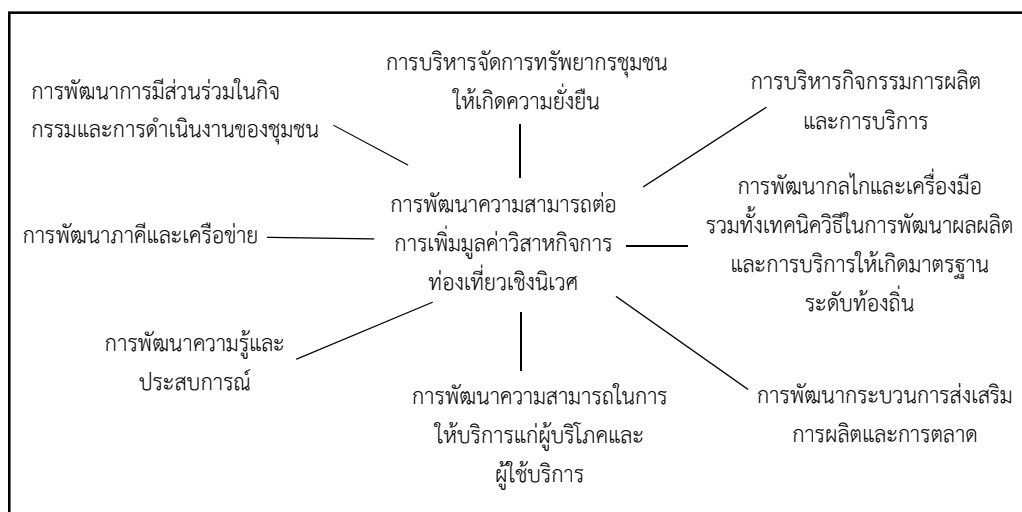
7. การพัฒนาภาคีและเครือข่าย ได้แก่ 7.1) การพัฒนาแนวทางในการประสานเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาคีทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยแสดงเจตน์จำนงค์ที่ชัดเจนต่อความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานดังกล่าว 7.2) การสร้างกลไกการประสานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ผ่านกระบวนการประชุมแลกเปลี่ยนแบบเผชิญหน้า เพื่อการสร้างความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีต่อกันโดยสามารถจัดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาคี 7.3) การพัฒนาแนวทางในการขยายเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจประเภทเดียวกันทั้งในชุมชน ระหว่างชุมชนและในระดับภูมิภาคเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งเพื่อขอรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากเครือข่ายดังกล่าว

8. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการดำเนินงานของชุมชน ได้แก่ 8.1) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกลุ่มอาชีพตามวิถีของหน้าที่และความถนัดของกลุ่ม เพื่อความสามารถในการเชื่อมโยงกิจกรรมของแต่ละกลุ่มที่มีหน้าที่และความถนัดเข้าด้วยกัน เช่น กิจกรรมของกลุ่มหัตถกรรม กิจกรรมของกลุ่มห่อไม้ดอกและกิจกรรมของกลุ่มกระยาสารท เป็นต้น 8.2) รูปแบบการเชื่อมโยงกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันของชุมชน เพื่อความสามารถในการกำหนดทิศทางของกิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ชุมชนต้องการ เช่น กลุ่มกิจกรรมการทำห่อไม้ดอกสามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายใต้การดำเนินงานในรูปแบบร้านค้าสหกรณ์ชุมชนเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการโฮมสเตย์ภายใต้กิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8.3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามความถนัดของกลุ่มอาชีพภายในชุมชน ทำให้เกิดการประสานประโยชน์ของชุมชน และทำให้เกิดโครงสร้างการจัดการกิจกรรมที่สามารถตอบสนองผลประโยชน์ของชุมชนและสามารถสร้างปัจจัยที่มีผลต่อวิสาหกิจที่มีอยู่ในชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

สรุปและอภิปรายผล

การสำรวจพื้นที่ชุมชนในเบื้องต้น ทำให้สามารถกำหนดสมมติฐานตามขั้นตอนสิ้นเพื่อผลกระทบทางสังคม และนำไปสู่การค้นหายุทธศาสตร์ความคาดหวังและความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนต่อไป แม้ว่าการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจ จะพบระดับคะแนนเฉลี่ยในบางประเด็นต่ำมากจนถึงระดับที่ไม่มีความคาดหวังเลย แต่นำข้อมูลเชิงลึกมาพิจารณาประกอบกลับพบว่า สมาชิกชุมชนซึ่งร่วมทำกิจกรรมและมีการเชื่อมโยง

กิจกรรมในชุมชน ไม่สามารถจำแนกความเป็นส่วนตัวออกจากความเป็นส่วนรวมได้ การค้นหาพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนตามกรอบของสมมติฐานดังกล่าว มีความสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้พบว่า ประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังและความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนตามกรอบสมมติฐานโดยสรุป ได้แก่ ประการแรก ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกกิจกรรมและทุกกลุ่มอาชีพของชุมชน ประการที่สอง ความรู้ในด้านการจัดการกิจกรรม การจัดการเชื่อมโยงกิจกรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน ประการที่สาม การประสานความร่วมมือระหว่างภาคี การลดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาคีกับสมาชิกในชุมชน ประการที่สี่ การสร้างวิถีชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประการที่ห้า การสร้างมาตรฐานคุณภาพของผลผลิตและบริการ และประการที่หก การสร้างระบบคิดในการจัดการของชุมชนเพื่อประสิทธิภาพในการจัดการวิสาหกิจภายในชุมชน ข้อมูลจากการค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังของชุมชนตามกรอบของสมมติฐานข้างต้น นำไปสู่การกำหนดข้อเสนอในเชิงค่านิยมเพื่อจัดทำผลผลิตด้านความต้องการจำเป็นขั้นต่ำที่ชุมชนต้องการ และนำไปทดสอบพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนกลุ่มเดิม เมื่อนำข้อมูลของความต้องการจำเป็นที่ได้จากการทดสอบพฤติกรรมมาพิจารณาในขั้นตอนสืบร่วมกับข้อมูลของผู้ประกอบการ ข้อมูลการประชุมสัมมนาในกลุ่มย่อย และข้อมูลสะท้อนกลับของนักท่องเที่ยว พบว่า ผลผลิตของกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กิจกรรมซึ่งสนองความความต้องการเพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอยู่ การเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาและทรัพยากรภายในชุมชน และโดยเฉพาอย่างยิ่งต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ตัวแบบผลผลิตความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตัวแบบผลผลิตความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศช้างต้น เป็นผลการศึกษาที่ได้จากการประยุกต์กระบวนการสิ้นเพื่อผลกระทบทางสังคมมาใช้ในการศึกษา ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวพัฒนาจากแนวคิดสิ้นสตร์ทอ์พในภาคธุรกิจ โดยนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนของ

องค์กรพัฒนาเอกชนในต่างประเทศ เช่น องค์กรพลัสอะควีเม้นต์นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาและประเมินความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของชุมชน ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลที่มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงจากสมมติฐานเชิงคุณภาพที่สร้างขึ้น มีการค้นหา เปรียบเทียบและสร้างตัวแบบของผลิตภัณฑ์ต้นตำบอดสอบพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนกับสิ่งที่แสดงออกถึงความคาดหวังและความต้องการ ก่อนนำไปสู่การสร้างกิจกรรมการพัฒนาและการตอบสนองชุมชนได้อย่างถูกต้องและมีผลลัพธ์ของการพัฒนาที่ชุมชนต้องการ สามารถสนองต่อผลลัพธ์ของนโยบายการพัฒนาในระดับต่าง ๆ ได้ดี การศึกษาประสบผลสำเร็จในหลายประเทศ แม้ว่ากระบวนการศึกษา จะมีหลายขั้นตอน แต่ในขั้นตอนต่าง ๆ ไม่มีความซับซ้อนดังเช่นวิธีการศึกษาแบบดั้งเดิม ซึ่งนับได้ว่า การศึกษาได้ทำลายกระบวนการศึกษาวิจัยแบบดั้งเดิมอยู่พอสมควร อย่างไรก็ตาม กระบวนการศึกษาดังกล่าว จำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาต่อยอดในลักษณะต่าง ๆ เพื่อพัฒนาแนวคิดด้วยการบูรณาการศาสตร์หลายด้านเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเพื่อการเชื่อมโยงกิจกรรมประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเกษตร กิจกรรมวิสาหกิจชุมชน กิจกรรมด้านหัตถกรรมและอื่น ๆ เพื่อทำให้เกิดลักษณะของการพัฒนาความร่วมมือโดยกลไกด้านทุนทางสังคมที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาอันเป็นการเพิ่มมูลค่าต่อวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนากิจกรรมด้านอาชีพที่มีการเชื่อมโยงกันอยู่มาก การเชื่อมโยงดังกล่าวต้องได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนจากองค์กรระดับพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองท้องถิ่น แต่จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนที่ศึกษา องค์กรปกครองท้องถิ่น มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนน้อยมาก

3. การสนับสนุนและส่งเสริมภาคประชาชนตามนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ภาครัฐควรพิจารณาความต้องการที่แท้จริงของภาคประชาชนมากกว่าการนำนโยบายที่ภาครัฐเห็นว่าน่าจะเป็นและภาคประชาชนควรจะเป็น โดยไม่ได้มีการประเมินความต้องการจำเป็นที่แท้จริง ประการสำคัญ การนำนโยบายพัฒนาชุมชนไปปฏิบัติต่อภาคประชาชน และให้ภาคประชาชนเป็นผู้ตามมีผลต่อพฤติกรรมการพึ่งพาภาครัฐเพียงด้านเดียวทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในนโยบายต่าง ๆ มีเพียงผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนเพียงจำนวนน้อย

เอกสารอ้างอิง

- กนกพัชร วงศ์อินทร์อยู่, สมพล สุขเจริญพงษ์, และศานติ ตีรสถาพรเจริญ. (2558). การพัฒนาศูนย์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในอุตสาหกรรมปลาสดงาม. *RMUTT Global Business and Economics Review*, 10(2), 171 – 184.
- ครุฑชิต พุทธิโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ธเนศ ทวีบุรุษ. (2557). *แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนทะเลใต้ ตำบลชะแล อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- ธนศ ทวีบุรุษ และอุทิศ สังขรัตน์. (2557). การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชะแล้ ตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 75 - 87.
- นิภาพร รัตนปริยานุช. (2556). *ความต้องการในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพาชลบุรี.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. *Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 7(3), 650 - 665.
- ภูวดล บัวบางพลู. (2560). *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี*. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- มานิตา ผิวจันทร์. (2555). *แนวทางการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับโฮมสเตย์. เอกสารนำเสนอในโครงการอบรมการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) รุ่นที่ 2*. วันที่ 25 - 27 มิถุนายน 2555 ณ จังหวัดเชียงใหม่.
- มัชฌิมา อุดมศิลป์. (2556). *แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลองโคนจังหวัดสมุทรสงคราม*. *วารสารวิทยบริการ*, 24(4), 135 - 149.
- วรพงศ์ ผูกู. (2557). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. เอกสารประกอบการบรรยายโครงการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการ ระหว่างวันที่ 26 - 29 มิถุนายน พ.ศ. 2557). สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560, จาก <https://www.slideshare.net/blackstarshooter99/7-2-37492090>.
- วรวลัญช์ สัจจาภิรัตน์ และกฤษฎ จรินทร์. (2555). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาชุมชนทุ่งเพล ตำบลฉนวน อำเภอชะเมา จังหวัดจันทบุรี*. *เอกสารงานวิจัยนำเสนอในงานสัมมนาวิชาการระดับนานาชาติ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ครั้งที่ 4*. ณ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ หน้า 323
- วันทนา อมตาริยกุล, จานงค์ อมตาริยกุล, และปัญญา วินทะไชย. (2558). *การศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 3(9), 31-41.
- วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และ ปิยะพร ธรรมชาติ. (2559). *รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน*. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(3), 167 - 181.
- สมชัย เบญจชัย. (2549). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. เชียงใหม่: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กลุ่มงานวิชาการ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 จังหวัดเชียงใหม่.
- สมยศ โอ่งเคลือบ. (2557). *หลักการและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. ภาควิชาการท่องเที่ยวคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2560, จาก <https://www.Slideshare.net/1000gift/ss-39961943>.
- สุทธิพล อุดมพันธุ์รัก และจุฬารณณ์ พูลเอี่ยม. (ม.ป.ป.). *การคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีของ Taro Yamane*. Retrieved Novembe 6, 2017 from <http://hpe4.anamai.moph.go.th/Surveillance/data/yamane.pdf>.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 - 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อัญชลี เขียวโสธร ดุวอล. (2557). การประเมินศักยภาพและความต้องการจำเป็นในการบริการสุขภาพของชุมชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 8(1), 55 - 58.
- Andy, D., & Alan, M. (2002). *Ecotourism Development a Manual for Conservation Planners and Compassion Capital*, Arlington, U.S.A. [n.p]
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (Second ed.). New York University, Lawrence Erlbaum Associate.
- Compassion Capital Fund National Resource Center. (2010). *Conducting a Community Assessment*. U.S.A.: Compassion Capital Fund National Resource Center, operated by Dare Mighty Things, Inc., U.S. Department of Health and Human Services.
- Davidson, E. J. (2005). Theory-based needs assessment. *Paper presented at the Demonstration Session Canadian Evaluation Society & American Evaluation Association conference*. Retrieved March 1, 2018, from <http://realevaluation.com/pres/tbne05.pdf>.
- Fund National Resource Center. (2010). *Conducting a Community Assessment*. U.S.A.: Compassion Capital Fund National Resource Center, operated by Dare Mighty Things, Inc., U.S.
- Hausmann, A., Slotow, R., Fraser, I., and Di Minin, E. (2017). Ecotourism Marketing Alternative to Charismatic Megafauna Can Also Support Biodiversity Conservation. *Animal Conservation*, 20(1), 91 - 100.
- Hexter. K.W., Date, K., Post, C., Schnoke, M., & Cyran, E. (2016). *Comprehensive Community Housing Study and Needs Analysis*. U.S.A.: Maxine Goodman Levin College of Urban Affairs.
- Iowa State University Extension and Outreach. (2016). *Needs Assessment Strategies for Community Groups and Organizations*. Retrieved June 1, 2016, from <http://www.extension.iastate.edu/communities/assess>.
- Krueger, R. A. (n.d.). *NEEDS ASSESSMENT*. Retrieved May 27, 2016, from http://www.tc.umn.edu/~rkrueger/evaluation_na.html.
- Maseny, M. J., & Booyse, J. J. (2016). A community needs responsive management training model: Re - envisioning management training for pastors of the International Assemblies of God Church. *VERBUM et Ecclesia*, 37(1), 1 - 9.
- Mitra, A., & Khan A. (2017). Green Tourism Management in India- 'A 3D Study of the Seven Sisters States of North-East with Special Reference to Eco-Tourism'. *International Journal of Innovative Research in Science, Engineering and Technology*, 6(4), 6923 - 6932.

- Morrison, C., Ramsey, E., & Bond, D. (2017). The role of social entrepreneurs in developing community resilience in remote areas. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 11(1), 95-112.
- Peace Crops Community Tools Box. (2016). *Analyzing Community Problems*. Community Tool Box, University of Kansas Retrieved May 27, 2016, from <http://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/assessment/assessing-community-needs-and-resources/analyzing-community-problems/main>.
- Peng, H., Zhang, J., Lu, L., Tang, G., Yan, B., Xiao, X., & Han, Y. (2016). Eco-efficiency and Its Determinants at a Tourism Destination: A Case Study of Huangshan National Park, *China Tourism Management*, (60), 201 - 211.
- Pieh-Holder KL., Callahan C. & Young, P. (2012). Qualitative needs assessment: healthcare experiences of underserved populations in Montgomery County, Virginia, USA. *Electronic Journal of Rural and Remote Health*, 12 (2045), 1 - 11.
- Plusacumen Organization. (2015). *Lean Principles for Social Impact: Reading 1 What is Lean Principles?* U.S.A.: Plusacumen Organizational Fund.
- Plusacumen Organization. (2015). *Lean Data Mindset. Lean Data Approaches to Social Impact: Reading 1*. U.S.A.: Plusacumen Organizational Fund.
- Prince, S. a. I., D. (2017). Contextualizing the Complexities of Managing Alternative Tourism at the Community-Level: A Case Study of a Nordic Eco-Village. *Tourism Management*, 60(2017), 348- 356.
- Randle, E. J., and Hoye, R. (2016). *Stakeholder Perception of Regulating Commercial Tourism in Victorian National Parks*, Australia. [n.p]
- Steve, B. (2013). Why the Lean Start-Up Changes Everything. *Entrepreneurship Magazine Article*, May 2013. Harvard Business Review.
- Stone, M. T., & Nyaupane, G. P. (2016). Ecotourism Influence on Community Needs and The Functions of Protected Areas: A System Thinking Approach. *Journal OF Ecotourism*, 16(3), 222 - 246.
- Stone, M. T., & Nyaupane, G. P. (2015). Protected Areas, Tourism and Community Livelihoods Linkages: a Comprehensive Analysis Approach. *Journal of sustainable tourism*, 24(5), 673 - 693.
- The Nature Conservancy Organization. (2017). *What does Ecotourism mean, and why should you care?*. Retrieved January 24, 2017, from <http://www.nature.org/greenliving/what-is-ecotourism.xml>.
- Vinayak, R.N., & Sanjeevaiah, B.C. (2012). Role of Government in Development of Sustainable Ecotourism in Karnataka. *Atna Journal of Tourism Studies (AJTS)*, 7(1), 29 - 44.

Translated Thai References

- Amatariyakul, W., Amatariyakul, C. & Winthachai, P. (2015). A Study of Community Needs towards Educational Development of Rajamangala University of Technology Isan, Khon Kaen Campus. *Journal of Education, Mahasarakham University*, 3(9). 31- 41. (In Thai)
- Benjachaya, S. (2006). *Ecotourism. Chiang Mai: National Park, Wildlife and Plant Conservation Department, Academic Group Management Area 16* Chiang Mai Province. (In Thai)
- Buabangplu, P. (2017). Guidelines for management of sustainable Eco-tourism: A Case Study of KhaoKhitchakut National Park, Chantaburi Province, *Rajabhat Rambhai Barni Research Journal*, 2(2), 91-101. (In Thai)
- Buddhaghosa, K. (2011). *The Complete Community Development Learning Guide*. Bangkok: National Research Council of Thailand. (In Thai)
- Dowall, C. A. (2014). Needs and Capacity Assessment in Community Health Services. *EAU. Heritage Journal: Science and Technology*, 8(1), 55 - 58. (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2016). *The National Economic and Social Development Plan, The Twelfth Plan (2017 – 2021)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board. (In Thai)
- Ongkhuap, S. (2014). 6 November 2017). Principle and Tourism Management. Department of Tourism, Faculty of Humanities, Chiang Mai University. Retrieved November 6, 2017, from <https://www.slideshare.net/1000gift/ss-39961943>. (In Thai)
- Piuchan, M. (2012). Guidelines for Organizing Homestay Activities. *Presentation papers Management Training Program Home Stay*. On 2nd – 27th June, 2012 at Chiang Mai. (In Thai)
- Phookpoo, W. (2014). *Tourism by community*. Development Training Program Tourism and Management 26th - 29th June 2014. Retrieved November 6, 2017, from <https://www.slideshare.net/blackstarshooter99/7-2-37492090>. (In Thai)
- Pongsakornrunsilp, P. (2014). The Management of Sustainable Community-Based Tourism: The Case of Ban Kokekrai, Phang Nga Province. Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), *Veridian E-Journal*, 7(3), 650 – 665. (In Thai)
- Rattanapariyanuch, N. (2013). *Demand for Community Development in Samet Municipality. Amphoe Mueang Chon Buri*, Thesis for Master degree of Public Administration in General Management, Burapha University. (In Thai)
- Sajjapiratana, W., & Jarintho, K., (2012). Improving Ecotourism: Case Study of Tung-peang Community Chaman Sub-District, Makarm District, Chanthaburi Province. Research Papers Presented at the Bangkok University 4th International Symposium 4, College Commerce Collage, Bangkok University P. 323 (In Thai)

- Soonthonsmai, V. & Thammachart, P. (2016). Community-Based Healthy Tourism Patterns for Sustainable Development of Community-Based Enterprise Networking in Prajinburi Province. *Journal of the Association of Researchers*, 21(3), 167 - 181. (In Thai)
- Thaweeburut, T. (2014). *Guidelines for the Management of Ecotourism Based Chalee Community, Chalee Sub-District, Singhanakorn District, Songkhla Province*. Master Thesis of Arts in Human and Social Development, Prince of Songkla University, Songkla. (In Thai)
- Thaweeburut, T & Sungkharat, U. (2014). Participatory Process Development of Chalee Community Based Ecotourism Management: A case Study of Chalee Sub-District, Singhanakorn District, Songkhla Province, *Journal of the Humanities and Social Sciences Thaksin University* 8(2), 75 - 87. (In Thai)
- Udomsilp, M. (2013). The Promotional Guidelines Eco-Tourism for Sustainable Development of Klong Kone Community, Samutsongkram Province. *Academic Services Journal*, 24(4), 135 - 149. (In Thai)
- Udompunthuruk, S., & Pooliam, J. (n. d.). *Calculation of sample size of Taro Yamane*. Retrieved November 6, 2017, from <http://hpe4.anamai.moph.go.th/Surveillance/data/yamane.pdf>. (In Thai)
- Wonginyoo, K., Sukjareonpong, S., & Ditsathaporncharoen, S. (2015). The Development of Ecotourism Creative Economy in Ornamental Fish Industry Using Capital Community-Based Participatory Approach. *RMUTT Global Business and Economics Review*, 10(2), 171 - 184. (In Thai)